

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

De SS. martyribus Manuel, Sabel, & Ismael.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

Miracula ex reliquijs eius.

pollice inflato multum anxie cruciatur. Is Lutgardis reliquias postquam ad pollicem alligavit pro doloris & tumoris remedio, mox remedium presentissimum expertus est.

Cap. 18.

Oda Aquiria Superiorissa graviter manum dolens, ex circumligatis ei Lutgardis reliquijs continuo perfectissime curata est. Eiusdem nominis consanguinea monialis, nata ex Brauia oppido, praecapitis debilitate, qua diu vexata fuit, nullum prorsus lili odorera ferre potuit. Ea ut vidit ad tumulum Lutgardis lilia posita, horruit quidem in pro aspectu: sed cum caput solum ad reatandum, num posset ingredi, in ostium intulisset, nihilque molestia sentiret, mox fidentiùs introgressa, tumulum adijt, lilia naribus admouit, nec vllum penitus dolorem persensit. Eadem monialis nocte in tenebris ad sepulcrum eius orandi gratia se prosternens, oculo impedit in candelabri ferrum acuminatum, moxque apposuit oculo manum, ut iam è suo loco quasi excidentem, ne penitus decideret, retineret. Itaque dolore intolerabili affecta, dixit: Quid est, sancta mater Lutgardis, quod mihi accidit? En pro tui veneratione procidens, oculum perdidisti, quem seruare te oportebat: atque inde molestiam refero, unde remedium sperabam. Haec ut dixit, surrexit, & momento temporis plenissime restituta, nihil neque angoris, neque doloris sensit.

Oculus restituitur.

Cap. 19.

Maria de Andeu Aquiria monialis, grauissimo dolore capitis afflicta, ita ut ne puncto quidem temporis vilo corporis membro posset quiescere, seque humi impatientius volutaret, cunctis mirantibus, quippe qui eam quam primum mentis in opem fore putabant, velo Lutgardis adhibito vsque adeo mox reualuit, ut nullus omnino dolor in illa relicus videretur. Matrona quaedam nobilis in partu diuissime & periculosissime laborans, allatum cingulum, ex equorum feris confectum, quo Lutgardis carnem suam affligere & macerare consueuerat, vtero imposuit, cunctisque stupentibus, sine dolore in suam & prolis salutem liberata est. Quod idem diuersis in locis & personis efficaciter est probatum.

Nota de velo eius.

Item cingulo.

VITA ET MARTYRIUM SANCTORUM ET INCLYTORUM MARTYRUM MANVEL, SABEL, ET

Ismael, qui fuerunt Martyres tempore Iuliani: ex Simeone Metaphrasie.

17. Iunij. Cap. 1.

Iuliani Apostatae impietas.

PERSECUTORES quidem alij & Tyranni, etiam idolorum cultui erant dediti, in errore tamen ab initio educati, non externum aliquem & alienum cultum, sed proprium & patrium habere videbantur: quem quidem iam tenentes, male quidem, sed tamen iam tenentes, fidem nostram esse plane absurdam existimabant, & eos puniebant, qui ad eam accedebant. Quorum quidem, cum ea facerent, quae suae conueniebant consuetudini, non magis quis mores vituperauerit, quam erroris, in quo fuerant educati, fuerit motus miseratione. Praesens autem hic Tyrannus, cum in rebus diuinis pulchre à principio fuisset eruditus, & in Christianorum legibus & moribus educatus, nec id solum, sed sacris quoque & arcanis scripturis fuisset dignus habitus, nescio quam de causa à fallacibus demonibus postea persuasus, illa quidem omnia postea habuit pro ludibrio, ijs contumeliose insultans, quae sunt venerabilia: gentiliū autem solummodo res magnificat, & in summo honore habuit. Quocirca eorum, qui unquam fuere, persecutorum fuit & iniquissimus, & impudentissimus: ut qui neque fidem, quam acceperat, seruauerit, & factis visus fuerit maleuolentissimus. Iulianum transgressorem scio vos omnes nosse, quem vel solum cognomen facit omnibus exosum & inuisum, nedum mores ipsi: quo quidem nemo fuit ad vitium promptior & procliuor.

Cap. 2.

Is ergo cum, quod nemo putasset, in Deum, & eum, qui illo tempore imperabat, (is autem erat Constantius) amentiam, & in ipsos Christianos, cum quibus erat ei nomen commune, defectionem parturisset, Romanorum nescio quomodo arripit Imperium. Propter quod valde elatus, & in summam euectus superbiam, omnibus erat intolerabilis, & nec se continere poterat, nisi Christianos omnes caperet & expugnaret: alios quidem minis & tormentis terrefaciens, alijs autem turpiter & illiberaliter blandiens, alios

Iuliani insolens superbia.

alios verborum strophis ac technis aggrediens & illaqueans, vt quomodò liceret, eos, qui non persuadebantur, subiugaret. Ceterum eius improbitatem &, quæ sub blanda verborum specie latebat, fraudem & imposturam perspexerunt quidem multi & deprehenderunt, qui etiam citò vitârunt: multi autem tormenta quoq;, quibus sunt cruciati, forti animo & excelsò sunt perpeffi, adeò vt ne turpe quidem verbum emitterent: complures autem etiam vsq; ad mortem decertârunt, vitij callidum artificem in omnibus pudore afficientes, & nihil aliud, quàm id, quod est esse malum, ostendentes.

Quoniam autem præter omnes reliquos, hi tres quoq;, viri egregij & planè interriti, qui sunt etiam dicendi argumentum propositi, Tyranni crudelitatem, non secus atq; desipientis pueri, deriserunt, eius minas perinde atq; laruas reputâtes: res eorum sunt in præsentia narranda, & ijs qui non nôrunt, quoad eius fieri poterit, explicanda, vt eorum appareat fortitudo & inuictum animi robur. Præclarorum horum virorù, Persis quidem erat patria, genus autem ex parte matris pium & religiosum: Pater vero (est enim amica veritas) permansit quidem in errore: vita autem erat honesta, & grauitate plena, & quæ pietati conueniret: omnes fratres, & animis, & corporibus.

Nomen primo erat Manucl, secundo autem Sabel, rursus autem tertio Ismael, quibus quidem ante alia hoc curæ erat maximè, vt à patrijs ritibus longissimè abessent, eosq;, tanquam rem execrandam & auersandam fugerent. Est enim Persis ritus patrius, lucernas & ignem suffumigare sacrificijs, & alijs adhuc magis execrandis pollui. Quæ quidem nec vnquam obseruare in animum induxerunt, & vel solo adspèctù se iudicârunt iniquari. Erant enim ab ineunte ætate pulchrè instituti in diuinis, vt prope quòd qui iam Eunoicus vir clarissimus in eos pietatis semina deiecerat, & eos aluisset pietatis dogmatibus.

Illos cum huc mitti oportuisset ab eo, qui tunc in regione dominatum obtinebat, (vocabatur autem Alamundarus) vt Imperatorem conuenirent, certisq; pactis ac conditionibus cum eo pacem inirent (hoc enim iam prius & literis perierat, & missis legatis contenderat) neque virorum virtutem homo insolens reueritus, quæ erat adeò magna & admirabilis: neque id, propter quòd accessiti venerant: neque de futuro, si de nullo alio, dubitans, eos, qui aduenerant, intolerandis excipit supplicijs, & tandem morre acerbissima, pulchrè verò eos accipiens, & vt amentem eius decebat animum. Vndenâm autem ad hoc sit incitatus, iam dicet oratio. Postquàm ergo hi tres, vt dictum est, venerunt ex Perside, & ea scripta, quæ acceperant attulerunt, foederaq; certis conditionib; inita, Romanorum Imperatori & Principibus obtulerunt, eis quidem aliquantisper permissum est, vt de more benignè tractarentur, & còsuetò honore fruerebantur, vt qui de tanta re, quam afferebant, Legati accessissent. Cum Imperatore itaq; versabantur assidue, erantq; eis cum eo omnia communia, domus, victus, & quæcunq; est alia in aula regia benignitas. Quidni enim ea participaret, qui tales erant, & morum bonitate excellebant. cum vel hoc solum quòd tantum iter fecissent, sufficere deberet ad hoc, vt benignissimè acciperentur? Sed hæc quidem nequaquam verè ac sincerè fiebant à Tyranno, neque eius erat hæc facere: sed mox deprehensus est id fide ac simulatè inuenisse, vt qui factis ipsis effecerit, quo facillè argueretur.

Nam cum ei aliquando visum esset ire in quendam locum Bithynorum, & fretum transmisisset Chalcedonicum, & omnes iam, qui ei parebant, accerseret, & non permitteret, vt aliquis ab hoc cœpto desisteret itinere: & præter cæteros hos quoque pios viros adduceret: Tunc enim ei publicum festum & celebre aduenerat, sanguine & nidore, & cæteris piaculis suos colenti demones. (Erat autem nomen loci, in quo hæc execranda peragebantur Orgia, Trygon) Alij quidem omnes, vt qui densis renerentur tenebris, festum celebrabant cum Imperatore, & vnâ sacrificabant, & ei patebant in omnibus, vt qui corpore & animo essent imbuti impietate. Soli autem ij, ne apertis quidem oculis ea, quæ fiebant, videre sustinentes, tolerabant soli procul stare in angulo mœsti & lachrymantes, & Deum Saluatorem placantes, & rogantes, vt eis concederet integram & illæsam seruare religionem, & non pollui impiorum communionem, quorum vel solam leuiter attigisse superficiem, putabât impietatem. Potius autem obsecrabant eum, qui est optimus, vt eos, qui iam morbo laborabant, conuerteret, & efficeret, vt animaduertent in quanto essent errore, & eis significaret, quisnam sit, qui eos ad hoc, vt essent, produxerit & formârit: & rursus, cum cecidissent, melius reformârit. Ne sic enim dicebant, ô Domine, si ueris eos iacere in profundo malorum, nec cum sint participes rationis, impleri tanta egestate rationis, vt ijs, quæ ab ipsis coluntur, videantur à ratione alieniores, & minus sensu præditi. Si

quidem illa, cum sint lapides & ligna, sunt planè nullo sensu prædita: isti autem cum sint ratione præditi, & acceperint, ut fierent ad tuam imaginem, & te, qui illos tanto honore affecisti, ignorarunt, & naturam affecerunt dedecore, & sibiipsis, quod est malum pessimum, fecerunt iniuriam. Sed hi quidem, sicut diximus, cum te ab alijs separassent, soli & inter se inuicem steterunt, hæc petentes à Domino, & à superis diuinum inuocantes auxilium.

Cap. 6. Postquam autem venit quidam ab Imperatore, (is erat cubicularius dignitate) eos trahens & producens ad sacrificium, (existimabat enim stultus, illos quoque non minus Nolut cum Iuliano sacrificare de monibus.

Constantia animi.

se esse deceptos) bona verba, ei exclamarunt vna voce: Abscede à nobis: fide enim, in qua sumus educati, nunquam abiurabimus, neque Deum nostrum relinquemus, neque colimus eos, qui sunt apud vos, demones. Absit enim, ut eo vnquam animo simus, ut ijs qui non sunt, nos adiungamus, & tam aperto errori mentem adhibeamus. Non sumus adeo insipientes, & mentis adeo emotæ, neque adeo procliuës, & ad ducendum faciles. Non enim hac de causa venimus, aut propterea tam longum iter ingressi sumus, ut nos quoque prodamus, religionemque nostram abiuremus. Venimus tantum ad inuenda fœdera, & ad ea confirmanda, quæ nobis visa sunt: alia autem habeamus, ut habemus. Hæc audiat & tuus Imperator, & quisquis eum colit, & est ei proximus. Nos quidem non vincetis, nec ab ea, quæ est ex Deo, sententia dimouebitis, etiamsi incitati fueritis, ut omnia dicatis & faciatis: etiamsi igni & ferro, & alijs instrumentis ad puniendum institutis tradideritis: etiamsi ipsas nobis animas abstuleritis.

Cap. 7.

Hæc ubi audiuit iniqui minister iniquior, omnia quamprimum aperit Imperatori, fortiumque virosum renunciat constantiam & animos, qui perterri nequeunt. Hic autem mihi considera inuersam parricidæ scenam, illamque, quæ erat paulò antè, simulationem & summam malitiam detectam: quæ apud eos quidem, qui sunt ignati fraudis, benignitas esse videbatur & humanitas, re verà aut malevolentia, & dissimulatione, & malignitas erat ad vniuersum. Postquam enim de sanctis audiisset vir perniciosissimus, interim quidem nihil aliud imperat, quam ut includatur in carcere, ut festum sibi quoque perageret expers omnis molestia, & quæ demonibus fiebant, sacrificia non interrumperet propter aliud negocium. Hoc enim tunc sibi visum est expedire, & deinde considerare, quem admodum eos aggrediretur. Carcerum beati illi, dum ducebantur in carcerem, in via canebant: Venite exultentis Domino, iubilemus Deo salutari nostro: præoccupemus faciè eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Et illud: Quis Deus magnus, sicut Deus noster, qui semper facit nobiscum in gloria & potestate? Nos enim populus eius, & opera manuum eius, & eum perpetuò inuocabimus.

Cõiiciuntur in carcerem

Psal. 94.

Psal. 76.

Cap. 8.

Sistitur coram Iuliano.

Cum autè die sequenti manè præfedisset Tyrannus, iubet sisti martyres: qui eos primum blâdis verbis conatur inducere, sic calidè existimâs se posse soluere robur animi etiã si propter eam, quæ illi coaluerat, immanitatem, asperitatem minimè remiserat. Tanquam nobis, inquit, beneuolos & eiusdem nobiscum in omnibus sententiæ, vos vester Rex ad me misit, ut hac in re fidelem vestrum & gratum animum magis ostenderetis, quòd dies festos nobiscum celebraretis, & simul lataremini, & quòd eosde deos nobiscum coleretis, & in nulla re à nobis dissideretis. Sic enim & fœdera sumus habituri stabiliora, & in ijs, quæ aguntur, confidemus, si eadem mente & cultu inter nos colligemur. Quòd si vos quædam alia & sentitis & creditis, sciatis vos non tam venire legatos & reconciliatores, quam hostes et aduersarios. Nã si id non estis, omninò, si nihil aliud, oporteret vos vestra reuereri. Persæ enim vnà nobiscum & Solem, & Lunam, & reliqua astra colunt, & præterea lucidissimam quoque ignis potentiam, ne alios quoque deos enumerem, quos ab altè petito venerantur principio, à quibus nobis quoque donantur, quæcunque sunt optima, & à quibus pendet vniuersorum prouidentia. Cui sancti simul & fortiter responderunt:

Cap. 9.

Constantiorum responsu.

Nos, ô Imperator, qui ab initio Christiani & sumus, & vocati sumus (hanc enim re, & hoc nomen maximè venerabile, nos noster docuit pædagogus, vir ille in rebus diuinis insignis, & virtute incomparabilis, qui etiam propter eam dignus est habitus sacerdotio: ijs autem, qui cum eo versabatur, tantam sui excitabat benevolentiam, quanta ne dici quidem potest: nam eius quoque nomen erat Eunoicus) hoc, inquam, viro virtutis studioso, duce & magistro vsi in omnibus, maximè cum sciamus matrem quoque fuisse ab eo in pietate initiatam, & summè ab eo captam, nunquam, quæ sunt ab eo nobis tradita, tam preciosa & tanti faciendâ, aut præterierimus, aut obliuioni mandauerimus: rebus autem vestris inconsideratè animum adhibuerimus, quæ habent fraudes innumerabiles, suntque planè viles & abiectæ, quoniam nec hæc quidem fuerint ali-

quid

quid aliud, quàm error & meræ nugæ. Quidnam autem hoc fecerimus vnquam insipientius, si cæli quidem factorem reliquerimus, malis verò dæmonibus diuinum cultum tribuerimus? Hoc esset insanæ & planè emoræ mentis. Si autem nostri maiores manserunt in veteri errore, ne dicam quòd ipse quoque pater eadem, quæ illi, erratè animo est sectatus, non ideo à nobis fides abiurabitur, quam professi sumus corâ Deo & Angelis. Nam multi quidem ex ijs, qui sunt apud nos, Persis, hoc quidem tentauerunt, non potuerunt tamen nostram mutare sententiam. Et si, propter quæ venimus, non fuerint inita fœdera, tibi quòd ego quoque, cum essem in eis aliquando versatus, & nouissem quàm eæ essent corruptæ & planè ad dissoluendum faciles, eas quamprimum à lingua mea absterfi, ne ex illorum inscitia & ineptijs aliquid erroris contraxisse viderer. Nemo enim vestris fretus libris, quos eleganter quispiam vocauerit Christianos, aut se vnquam euasit melior, aut præclarum aliquid fecit, & dignum quod commemoretur. Quos refellere, & nihil esse ostendere, nec longi est temporis, nec viri vel mediocriter cordati. Quamobrem his dimissis, & hac puerili & inconsiderata cogitatione, credite mihi vobis consulenti ea, quæ sunt meliora. Sin autem audire & parere nolueritis, vos docebit tormentorum experientia, pro qualibet qualia elegeritis, & quanto vestro malo sit hæc arrogantia, & contentio, & absurdissima religio.

Ex quibus sancti magis confirmati, cum graues audissent labores & dolores, Tyranno dixerunt audacius: A Deo nostro & Domino didicimus, non timere eos, qui corpora occidunt, neque propter merum prodere veritatem, neque quando deducimur, meditari quid respondeamus, cum ipse spiritus sanctus & paret ad certamina, & animum impleat audacia, & det sermonem in apertione oris. Quam autem ratio nis egestatem nobis obijcis & inscitiam tu, qui tibi esse vidèris omnium eruditissimus? Nescio vter sit à ratione & omni sapientia alienior, is ne, qui Deum agnouit, & huius vniuersi creatorem, & omnem ei honorem tribuit, à quo vel solo possunt omnia manu comprehendere, & ipsa quoque, astra numerari, vt dicunt diuinitus inspirata eloquia: an is, qui cum quidem reliquit, adorat autem res ab ipso creatas, & diuinum eis nomen tribuit insipienter: ne dicam honores dæmonum, & turpissimorum aliorum simulacrorum, quibus vos exultatis, qui magnificè vestram iactatis eloquentiam? Nam si vobis vel tantillum inesset rationis, neque vos ijs adiungeretis, neque teneremini tantis inscitia tenebris. Nam homo, qui est rationis particeps, & in cuius potestate sita est ratiocinatio, nunquam tam aperto errore inducetur: siquidem hoc pertinet ad rationem, ratione vti cum ratione, & eligere per rationem ea, quæ sunt præstantissima. Rerum autem omnium præstantissima est Dei cognitio, quod quidem est extremum omnium expetendorum, & assensus mentis diuini oris. Quæ sunt verò apud vos orationes, linguarumque, nimis redundans, & inanis copia, non solum sunt plenæ nugis & vanis ineptijs, sed etiam vestri vobis vanâ conciliant persuasionem, & ab omni, quod bonum est, prolapsionem, & à Deo, quod est pessimum, alienationem. Quod quidem tibi quoque accidit, qui aures patefecisti, & vniuersis eis es delinitus, vt muraris etiam appellari onem, nempe qui pro Christiano Græcus, & pro pio impius, & Deo planè carens esse & dici volueris.

Hæc cum audisset crassa & terrena anima, & idolorum verè plena caligine, impletur ira, quæ non potest cohiberi: iubetque statim humi extendi martyres, & crudis loris & induratis per quatuor homines ita cædi, vt totum corpus sanguine circumfluat. Deinde cum parum intermisset, eorum manibus & pedibus clauis perforatis, eisque ligno ad pendendum instituto alligatis, sublimè suspendit, iubens eorum carnes ferreis vngulis laniari. Quæ cum vehementer lacerarentur, & multa membra illis vngulis auellerentur, & grauibus doloribus omni ex parte peterentur, ne sic quidem fleebatur robur eorum animi, aut euadebat mollius: sed ad solum Deum fixis adspicientes oculis, & lingua & mente hoc loquebantur: O Domine, qui ipse quoque ab impijs fuisti in ligno suspensus, qui de peccato non triumphasses, & id traduxisses,

Cap. 10.
Iratu Apo.
stata prodit
suam arrogan-
tiam &
malam mē-
tem.

O impudē-
mendaciū.

Cap. 11.
Matt. 10.

Egregiè per-
stringunt
tyrannum.

Psal. 146.

Nota offi-
cium homi-
nis ratione
præditi.

Cap. 12.

Cæduntur
loris imma-
nissimè &c.

Preces fun-
dunt ad Do-
minum.

nisi

nisi per Crucem mortem sustinuisses, in ligno nos quoque pendemus, qui te dilexi-
mus, vt omnino eradatur nobis carnis crassitudo, & ictu ferri curentur sauciatae ani-
mae. Sed quoniam natura nostri imbecillitatem, da ex alto auxilium, & alleua laborē,
& seda doloris acerbitatem. Te enim freti, ausi fumus subire haec graua & laboriosa,
quae quam sint acerba, vidēs Domine, & quam nos valde crucient. Sed o Iesu dulcissi-
me, qui es velox ad defendendum, non eras dilaturus vel dare seruis tuis petitionē, vel
etiam dare eis plura, quam petierant. Cum enim preces adhuc lingua versarent, ap-
paruit tuus diuinus Angelus, & leuaui eis dolores, & effecit, vt corpora melius se ha-
berent: nec id solum, sed etiam ad reliqua confirmauit certamina, magnam dans eis
gratiam, & spe maiorem.

Diuinitus
cōfortatur.

Cap. 13.

Interea autem dum haec fierent, Tyrannus quoque iussit eos relaxari à supplicijs.
Quos ludificans & veluti irridens: Videtis, inquit, quomodo adhuc vobis parco, à
grauioribus abstinens, quod sperem fore, vt mutemini? Quod agrē ferentes sancti, &
maiori repleti fiducia: Noli putare, o Dei inimice, responderunt, fore, vt nos aliter il-
lus affecti, quam iam affectos videris. Fac decatero, si quid aliud volueris: nos autem
parati sumus omnia perpeti, siue torquemur, siue flagris cadamur, atque adeo ipso
igne comburamur, voluptatem potius, quam poenam, tormenta existimantes. Est e-
nim reuera iucundum propter Christum pati ijs, qui sunt recto sensu praediti. Sed ille
insipiens, ne post tantam quidem praclarorum viro- rum experientiam intelligens,
sed adhuc surdus & corde & auribus, inuictos illos conatur alio modo aggredi. Er-
cum vnus ex his primum procul à ceteris remouisset, cum duobus solis, nempe Sa-
bel & Ismael, sibi loquendum ducens, putauit fore, vt verborum fucus eos induceret,
vtrique consulens, & quae sunt optima suadens, vt putabat. Qui, inquit, infeliciter ex
praclaro vestro patre est natus, (neque enim eum vtiq; vestrum fratrem dixerim, qui
est malignus & improbus) cum sit impudens & contentiosus, ea facit & sentit, quae
eius arguunt amentiam, vobis quoque persuadens illius via ingredi, & nec in religio-
ne nobiscum cōuenire, nec in honore deorum, nec in vlla re alia. Sed vos cum tandem
id, quod oportet, didiceritis, illum quidem finite nugari & hiare inaniter, ipsi autem
state nobiscum, & nostros deos colite, vt eos quoque vobis habeatis propitios, & innu-
merabiles remunerationes ab eis consequamini.

Nota versu-
tiam Apo-
statae.

Cap. 14.
Egregia e-
ius nequi-
tate retundi-
tur.

Haec verba praclari victores cum ne arrectis quidem auribus audire sustinuissent,
haec liberē & confidenter exclamauerunt: Cur te ipsum decipis, attonite & moribus
versutissime, vias versans innumerabiles, & instar vestri Protei te mutans & varians?
Si nostri nondum fecisti periculum, nec quae praecesserunt, adhuc tibi sufficiunt, vt re-
re rebus tuis, nec abstineas ab aliquo, quod sit in tua potestate. Est autem tibi omnino
magna malorum copia, cum habeas animam adeo malam & iniquam. Sin autem &
fecisti periculum, & animaduertisti rationem & considerationem, quae non possit ce-
dere, & vidisti iam immutabilem fidem in Dominum nostrum & Deum, quidnam tibi
venit in mentem, vt existimes nos futuros tam faciles, vt momento temporis nos
capias? Non enim, ne si nos quidem contingat esse emota mentis, vestra simulacra
coluerimus, quae & ex luto facta sunt, & non plus quam lutum sapiunt: quae oculos qui-
dem habent, sed non possunt videre: & aures, sed priuatae sunt sensu auditus: & nares,
sed odorum minimē suscipiunt odoratum: rursus manus & pedes, neq; ad aliquid vi-
deri potuerunt vtilēs, neq; vnquam amiserunt id, quod habent lapideum. Quomodo
enim, cum sint reuera lapsi? Pulchrē enim ante nos quoq; diuinus Dauid vestros deos
est ludificatus: non eos autem solum sed eos quoque, qui in eos confidunt, quos etiam
vocaui magis amentes, & nec ipsum quidem intelligentes, ad quantam rationis ege-
statem sint conuersi.

Psal. 134.

Cap. 15.
Igni vrun-
tur atroci-
ter, & lau-
dant Deum

His amens iste totus perturbatus, cum se non posset amplius continere, eorum
protinus lateribus ignis faces admouet, vt sicut ille ira, ita ipsi igne arderent. Qui etiā
cum toti omnino comburentur, gratiarum quoque actionem in hoc intolerabi-
li tormento Deo emittebant, non ad praesentes intuentes dolores, sed ad aeternam
laetitiam, neque molestum pati, sed non pati, esse grauissimum existimantes. Ita eos
affectit amor in Christum, vt ipsius quoque, quam habebant, naturae obliuiscerentur.
Sed iste graui corde & furore percitus, perinde ac si nihil vidisset eorum, quae facta
fuerant: Non sentitis, rursus dixit viris illis egregijs, vos nondum à dijs omnino ha-
beri odio, qui vestram expectant conuersionem, qui etiam propterea vos efficitur
malorum tolerantes, quae sunt in doloribus laboriosa & difficilia, mutantes? Sed hoc
planē esse ridiculum & stultissimum beati illi arbitantes: Nihil nobis rei cum tuis
dijs

Nugatur
Apostata.

dijs, magna rursus voce clamauerunt, ò infelicissime: habemus nostrum seruatorem & Dominum, quem in omnibus adiutorem fatemur, & scimus. Is & à presentibus nos liberat doloribus, & in rebus asperis præbet audaciam, & efficit, vt ignem & ferum, & quoduis aliud despiciam⁹. Quomodo enim aliter caro & sanguis suffecerit aduersus tantum examen tormentorū, cum vel lapidis natura, quæ nihil est aliud, quàm dura, his consumpta & planè esset confecta: & nisi nubes ignorationis impediens, rationi tuæ tenebras offunderet, & tibi sensum adimeret, cognouisses omninò nostra esse omnia diuina & admirabilia, & vero Deo digna. Nunc autem nihil scis eorum, nec vis intelligere. Quomodo enim, qui rebus solis in hies turpissimis: quoniam ad ea sola quæ sunt pessima, te mali in errorem abduxerunt demones.

Nota vim gratia Dei.

Veritus ergo transgressor, ne, dum eos magis examinaret, maiores acciperet contumelias, illos quidem, vt quos desperasset se omninò persuasurum, omninò reliquit: conuertitur autem rursus ad Manuelem, deceptus stultus, vt qui crederet fore vt is ad ipsum declinaret, ei minas & rursus maiora proponens supplicia prioribus. Sed nec ille vir egregius est omninò conuersus ad ea, quæ iam diu antè contempserat, & maiorem ostendit constantiam, libera & confidenti voce clamans: Cur vanè laboras? Cur te frustra impudenter geris, ò Tyranne? Quid non ex nostris nôsti sapenurò? Ne scis quam sit nobis & sententia, cum simus vnus vni colligati, & vnū omnes sentiamus? Aut ergo tres supra, aut à tribus recede. Est venerādus numerus ternarius, quoniam nos sumus honorati. Sancta Trinitate nos tres sumus muniti, à qua nobis quoq; adest, vt simus vniti, & vt maneamus infracti, & nihil reformidemus ex ijs, quæ sunt terribilia: iam enim rursus dicemus ea, quæ sæpè diximus. Quæ enim sunt vnus, trinum esse existima. Fidè, in qua sumus simul educati, minimè abiurabimus, tuos demones non colemus, Dominum nostrum & Deum minimè relinquemus, præsentia futuris non mutabimus, neque vitam breuem & fluentem, aeterna & quæ stat, & semper eodem modo se habet.

Cap. 16.

Manuelis præclara vox.

Cum post hæc perplexo esset animo ille infelix, & planè spem omnem abiectisset, valdè timens, ne in signi sanctorum constantia, ex ijs quoque, qui cum eo erant, conuerterentur aliqui, & illis adderentur, tunc fert in ipsos sententiam, iubens, vt clavis prius infixis eorum capitibus, & acutis arundinibus in vngues eorum immissis, abducerentur & vitam finirent gladio. Deinde vt statim rogos quoque accenderetur, & eorum abijcerentur corpora, vt ne puluerem quidem liceret efferre Christianis, si hoc facere voluerint. Sancti ergo, qui ducebatur à militibus, peruenērunt ad locum, in quo erant consummandi, qui vocabatur Constantini: Erat autem præceps, & accessu admodum difficilis: in quo etiam constituti, has vltimas preces fuderunt Domino: Deus, qui es ante secula, & expers principij, qui ex eo, quod non est, ad hoc quod essent, produxisti vniuersa, qui in vltimo dierum propter nostram salutem te ipsum exinanisti, & in forma serui nobiscum es versatus, & mortem per crucem substi, vt nos solueres à peccati vinculis, & regni tui faceres participes, suscipe in pace tuos famulos, & coopta nos in numerum eorum, qui tibi placuerunt à seculo: quoniã propter sanctum tuum nomen hanc mortem gladio afferendam nostra sponte suscipimus, & à vita præsentis excidimus. Quinetiam eam, quæ nos circumlucit, multitudinem, & maligni fraude redacta est in seruitutem, conuerte, ò misericors, ad tuam agnitionem, & da eis mentem sanam & prudentem, vt te solum verum Deum agnoscant, & tibi soli se dedident.

Cap. 17.

Crudelis sententia tyranni in iniustos martyres.

Hæc cum præcati essent Martyres, vox est ab eis audita desuper. Venite, dicens, gloria coronas accepturi, & beata vitæ fructum percepturi. Pulchrè enim à vobis peractus est cursus certaminum. Et statim fuerunt eis amputata capita, decimo septimo Iunij. Protinus autem locus, in quo stabant, scissus in duas partes, eorum comprehendit corpora, vt salua conseruarentur & illæsa, & iussus Tyranni appareret inanis, qui re vera erat huiusmodi, vt igni eos mandari iussisset. Lictores verò cum hoc viderent miraculum, se in fugam coniecerunt. Multi autem ex ijs, qui illic aderant, cum Domino credidissent, & errori renunciârunt, & cooptrati sunt in numerum Christianorum. Qui cum duos dies in loco mansissent, & Deo multas preces fudissent, sanctorum corpora repentè terra reddidit admirabiliter, longo optimo odore plena. Quæ cum sustulissent, & honorabilia honorificè deposuissent, eis iusta splendide & magnificè fecerunt. Ex eis autem horis singulis scaturiunt curationes, & gratiam donant ijs, qui veniunt.

Cap. 18.

Capite plestantur. Insigne miraculum.

Multi credunt.

Ceterum punire ea, quæ fecit transgressor, non diu distulit iustitia: sed celere & gra.

Cap. 19.

& gra.

& grauem de eo poenam sumpsit, quæ in Persarum fines deduxit, & effecit, ut illic eius misera erumperet anima. Nam cum Rex Persarum magna in eum ira astuaret propter suos interfectos, ut qui esset iniustus & foedifragus, & pacis inimicus, & iste cum magna arrogantia & exultatione appropinquasset Persidi, & bellum inter eos erupisset, & impius turpiter esset victus, iuste plagam illam accepit in visceribus: risus quidem à daemonibus, qui ipsum deceperant: risus autem à Christianis quoque, quibus se esse facturum pessima erat minatus vir perniciosissimus. Quocirca par est, ut nos quoque Deum glorificemus, qui nō longo tempore emittit virgam super sortem infortiorum, sed celerem dat salutem & spe maiorem ijs, qui eum diligunt. Quoniam eum decet omnis honor, & gratiarum actio, cum patre principio carente, & viuifico spiritu, nunc & in secula seculorum, Amen.

Juliani interitus.

VITA S. AVITI PRESBYTERI, EX EGREGIIS

MS. CODICIBVS, PER F. LAUR. SVRIVM MVTA

to ferè stylo descripta. Est enim valde obscuro sermone, sed tamen ante annos plus minùs mille grauitè contexta à quodam sancti viri propè equali.

Iunij 17.
Cap. 1.
Patria S.
Auiti.

AVITVS apud Aurelianos plebeio ex sanguine ortus, parentes habuit humili loco natos. Matri eius patria fuit Virdunum, cui ingenuitatem virtus & meritum conciliauit. Ut autem Aureliam proficisceretur, inopia & egestas eam compulit. Nupsit verò illic cuidam Belsicola, cui peperit Auitum egregium filium, qui quandoque populo magnam esset salutem allaturus. Eo nascente, ingens lumen in cubiculo apparuisse, certa relatione compertum est, ita ut eo splendore obstetrices ab officio sint deterritæ, tantique miraculi percussæ stupore, non fuerint ausæ lumen illud caeleste intueri. Sed Dominus præsciens futurorum, non ignorans futurum illum fidelem seruum suum, in ipso ortu eum sanctificauit.

Cap. 2.
Fit monachus.

Creuit inde puer, & cum infantia rudimenta excessisset, ad Misticianense monasterium deuotus aduolauit, depositaque coma, monachum professus est. Cum autem necdum Abbati, sed etiam omnibus pura animi simplicitate obediret, monachi quidam inuidia correpti, fatuum eum vel brutum appellabant, crebrò illi obtrectantes. Habebat verò pro more, partem ciborum suorum clam egenis impartiri, sæpè etiam sibi detractis vestibus illorum tegere nuditatem. Abbas itaque caeleste in illo lumen considerans, tacitus illum amare cepit, construxitque ei cellulam intra vestibulum monasterij procùl ab alijs, ne eius ieiunandi & vigilandi assiduitas à fratribus ostentationi & arrogantia tribueretur. Ut verò omnes manifestis indicijs Dei hominem eum esse perspicuè cognouerunt, inuito Cellarij munus demandarunt. Non potuit ille recusare Abbatis imperium: sed cum eam ministerij sarcinam in suos humeros recepisset, ab immiti familia, crebris insidijs honesta eius simplicitas appetita & exagitata est.

Cap. 3.

Secedit in locum desertum.

Fit Abbas sui monasterij.

Quadam autem nocte, cum ex more Abbati incumbere volenti inseruisset, cingulum cum clauibus colligatis cautè ad eius caput deposuit, relictoque illo onere ad Calania loca abditissima secessit: vbi cellulam è vilibus texens virgultis, multis diebus delituit, decem plus minùs milliaribus procùl à monasterio. Cumque Abbas ad nocturnas laudes canendas pro consuetudine surgeret, labète cingulo, clauium cellarij strepitum audit. Obstupefactus igitur, nihil dubitat aufugisse Auitum, citusque ad cellulam eius se conferens, omneque cœnobium & cellula nemorosa septa perlustrans, nulla ratione inuenire potuit, quem noctis tenebræ faciliè occultabant. Non multum autem intercessit tēporis, cum vir sanctissimus Maximinus, qui per id tempus Abbatis ministerio perfunctus erat, migravit ad caelos: cuius sacro humato corpore, monachi ad inquirendum Auitum simul omnes profecti sunt, tandemque repertum, ad monasterium precibus flexum adducunt, sibique Abbatem, pontifice iubente, constituunt.

Tum